

собою чітку систему, що складається з лінгвістичного, психологічного й методичного компонентів, які сприяють формуванню дидактичної компетентності студентів-філологів, забезпечуючи професійну спрямованість навчального процесу, розуміння студентами взаємозалежності формування поняття й засвоєння лінгводидактичного терміна, міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
2. Зарицький С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручник / С. Зарицький. – К. : ІВЦ «Політехніка»; ТОВ «Фірма періодика», 2004. – 128 с.
3. Лотте Д. Как работать над терминологией: Основы и методы / Д. Лотте. – М. : Просвещение, 1968. – 76 с.
4. Львов М. Словарь-справочник по методике русского языка / М. Львов. – М. : Просвещение, 1988. – 240 с.
5. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / кол. авторів за ред. М.Пентиліюк. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с.
6. Шанский Н.М. О некоторых актуальных вопросах методики русского языка как науки / Н.М. Шанский // Проблемы совершенствования содержания и методов обучения русскому языку в 4-8 классах. – М., 1969. – С. 3-12.

In the article the author shows the way of forming linguodidactic competence as a component of the didactic competence of future teachers of philological specialties, identifies the thematic groups of linguodidactic terms, gives the forms of work with students-philologists, aimed at forming linguodidactic competence in the process of training.

Key words: *linguodidactic competence, didactic competence, teachers of philological specialties.*

УДК 376.1 – 054.62

Писаренко О. М.*

ВПЛИВ КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ПОЛІКУЛЬТУРНУ ОСВІТУ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті досліджується поняття полікультурної освіти, уточнюється його суть, а також з'ясовуються шляхи її запровадження, зокрема вплив курсу іноземної мови на полікультурну освіту студентів ВТНЗ.

Ключові слова: *полікультурна освіта, діалог культур, загальнопланетарне мислення.*

За загальним визнанням, початок ХХІ століття – це період глобальних інновацій в усіх сферах економічного, технічного, культурного, громадського й індивідуального життя. До світу високих технологій й Інтернету ввійшли такі поняття як «глобальна економіка», «глобальна екологія», а саме поняття «Інтернет» говорить про глобалізацію інформаційно-комунікативних стосунків. Глобалізація – це процес, «в ході якого і завдяки якому визначальна дія географії на соціальну і культурну структуру скасовується і в якому люди це скасування все більше усвідомлюють» [1].

Глобалізація не могла не торкнутися освіти, її історико-педагогічних аспектів, порівняльно-педагогічних досліджень, методів навчання і змісту освіти. У ХХІ столітті з'являється поняття «глобальна освіта», під яким часто мають на увазі особливу мегасистему, де ставляться і реалізуються цілі національної і світової освітньої політики, де функціонують специфічні зв'язки і стосунки між державами і їх освітніми системами, спрямовані на розширення можливостей розвитку особистості [2, с. 327].

* © Писаренко О. М., 2012

Актуальність даної статті зумовлена спрямованістю сучасної української педагогічної науки на реформування освітньої системи, що є наслідком процесів всесвітньої глобалізації та інтеграції у Болонський процес. Як відомо, активне розгортання Болонського процесу – це один із напрямків (у галузі освітньої системи) всесвітньої глобалізації, взаємодії та діалогу різноманітних культур. У контексті процесів всесвітньої глобалізації й упровадження Болонського процесу до освітньої системи України володіння полікультурною компетентністю стає невід’ємною складовою професійної майстерності сучасного кваліфікованого робітника у будь-якій галузі діяльності людини.

Це сприяло переходу на особистісно-орієнтовану парадигму освіти і виховання, у центрі уваги якої знаходиться конкретний учень з його потребами, інтересами і здібностями, дало імпульс розробці підходів до відбору змісту соціокультурного компонента навчання іноземної мови. Найбільшу популярність у наукових колах здобули такі культурознавчі підходи: лінгвокраїнознавчий (Є. Верещагін, В. Костомаров), соціокультурний (В. Сафонова) і лінгвокультурологічний (В. Воробйов, В. Фурманова). Моделі культурознавчо-орієнтованої освіти засобами іноземної мови, які представлені в цих підходах і створюють дидактичні умови для співвивчення мови і культури, стали домінуючими моделями при розробці багатьох сучасних програм і написанні навчальних посібників з іноземної мови.

Зростаючий інтерес до величезного соціалізуючого і виховного потенціалу іноземної мови зумовив появу і стрімкий розвиток такого напрямку, як «полікультурна освіта». Саме полікультурна освіта учнів і студентів засобами іноземної мови відіграє важливу роль у процесі їх розвитку, виховання і культурного самовизначення.

Питання полікультурності освіти досліджували такі вчені, як В. Болгаріна, Л. Голик, О. Ковальчук, І. Локшенова, О. Сухомлинська, проте аналіз сучасних досліджень показує, що вони не дійшли єдиної думки щодо того, що таке полікультурна освіта і як вона може бути реалізована. Також недостатньо висвітленою залишається проблема впровадження полікультурної освіти у вищих технічних навчальних закладах.

Тому мета статті – уточнити, що таке полікультурна освіта, її місце в сучасному світі і як вона пов’язана з курсом іноземної мови, зокрема у ВНЗ.

Американська асоціація контролю і розвитку освіти бачить перевагу глобальної освіти в тому, що включаючи вивчення проблем і тем, які виходять за рамки національних меж і за внутрішні рамки політичних, культурних, екологічних, економічних і технологічних систем, вона навчає сприймати і розуміти сусідів, чий культурний фон відрізняється від нашого, вона учить бачити світ розумом інших.

Глобальний розвиток в нашій країні слід визначити як один із напрямів розвитку сучасної педагогічної теорії і практики, що ґрунтується на необхідності підготовки людини до життя в умовах світу, який швидко змінюється, усе більше наростаючих проблем і криз. Концепція глобальної освіти містить загальний підхід до відбору змісту освіти: давати уявлення про світ через призму культури своєї країни і сприймати унікальність власної культури в контексті глобальних процесів. Толерантність до інших поглядів, звичаїв, релігій, уміння бачити особливості своєї культури в контексті культур інших народів і світової культури в цілому, сприймати світ як сукупність складних взаємозв’язків, коли порушення однієї з них може призвести до глобальної катастрофи, – це далеко неповний перелік характеристик глобальної освіти [3, с. 24].

Особливе місце в контексті глобальної освіти посідає полікультурна освіта. Основним завданням вітчизняної системи освіти на початку ХХІ століття є підготовка тих, хто навчається, до взаємодії з полілінгвальним і полікультурним світом.

У центрі полікультурної освіти як наукового напрямку знаходиться адекватна репрезентація матеріалу про різні культури і культурні групи у змісті предметів гуманітарного і соціального циклів, особливо це стосується курсу іноземної мови. Мовні дисципліни мають величезний соціалізуючий потенціал, тому в центрі уваги полікультурної освіти знаходиться зміст навчальних програм предметів мовного циклу, а також методи і прийоми представлення культурознавчо-орієнтованого матеріалу в них.

На основі тематичного наповнення навчальних програм і посібників з предметів мовного циклу відбувається моделювання соціокультурного простору тих, хто навчається, формування їх уявлень про навколишній світ і їх місце в ньому. Змістом окремих текстів і методичними прийомами роботи з ними можна розширити соціокультурний простір студентів і допомогти їм побачити себе як рівноправних представників світової спільноти, об'єднаних загальними інтересами, проблемами і їх розв'язаннями, формувати загальнопланетарне мислення – здатність бачити свою причетність, своє місце, відповідальність і роль в глобальних загальнолюдських проблемах [4, с. 25].

Багато в чому розвиток мовної полікультурної освіти зобов'язаний появі соціокультурного підходу до змісту навчання іноземних мов, розробленого професором В. Сафоновою. На відміну від країнознавчого, лінгвокраїнознавчого і лінгвокультурологічного підходів, соціокультурний підхід дозволив звернути увагу на можливість навчання культур різних етнічних, релігійних, соціальних й інших груп країн, мови яких вивчаються.

Навчання культури однієї групи сприяє побудові стереотипів і узагальнень відносно всіх представників країни, мова якої вивчається, і не може сприяти формуванню уявлень про культурну різноманітність мовного і культурного співтовариства, що вивчається, і може призвести до нерозуміння при спілкуванні з представниками країн, мови яких вивчаються.

Проте, лише додавання інформації про традиційно непередставлені групи зовсім не гарантує полікультурність і не є її свідченням. Важливо показати місце цієї культурної групи у спектрі культур країни, мова якої вивчається, її вклад у формування єдиної системи цінностей і культурно-історичної спадщини країни. Рівень полікультурності мовної освіти залежатиме від того, як буде представлений матеріал про культуру конкретної групи країн, мови яких вивчаються, і рідної мови і як здійснюється його взаємозв'язок з матеріалом про культури інших груп [5, с. 98].

Особливе місце в полікультурній освіті має відводитися репрезентації варіативності культур рідної країни, регіону, області, оскільки це сприяє формуванню уявлень у тих, хто навчається, про культурну різноманітність як про норму співіснування і взаємної поваги в сучасних полікультурних співтовариствах і сприяє створенню умов для культурного самовизначення особистості. Культурна варіативність є основним дидактичним інструментом досягнення головної мети полікультурної освіти – підготовки студентів до активної і повноцінної співпраці у сучасному полікультурному світі. Мовною полікультурною освітою не може вважатися модель освіти, при якій не формується активна життєва позиція.

Полікультурну освіту неможливо сформувати на якомусь одному ступені освіти, полікультурну особистість можна виростити і виховати тільки в умовах системи безперервної полікультурної освіти, починаючи з дошкільного виховання і зберігаючи спадкоємність у підходах до навчання іноземних мов у середній школі й у ВНЗ.

І вже у ВНЗ викладання іноземної мови й іншомовної культури має сприяти завершенню формування у студентів умінь спілкуватися, співіснувати з людьми різних етнічних груп, формування багатого досвіду соціально-культурного спілкування, який є міцною базою залучення тих, хто навчається, до глобальних цінностей цивілізації.

Для розробки сучасної концепції викладання іноземних мов, у тому числі у немовних ВНЗ, надзвичайно важливим є пояснення, яке зробив О. Леонтьєв: «культурну специфіку спільноти, мову, яку ми викладаємо, складає більшою мірою система смислових одиниць, яка конституює образ світу і є орієнтовною основою, ніж система мовленнєвого реагування або мовотворення. Цей образ світу побудований не з вербальних, а скоріше із предметних значень. І на занятті з іноземної мови ми покликані побудувати у тих, хто навчається, новий образ світу або внести необхідні поправки у старий. Ми не повинні викладати мову як формальну систему: викладатися мають, власне, значення, які конституюють образ світу, який властивий новій культурі, і одночасно є складовими процесів мовотворення. Під ім'ям мови ми викладаємо культуру» [6, с. 44].

Виходячи зі сказаного вище та ґрунтуючись на думках експертів з питань полікультурної освіти, рекомендуємо здійснювати такі завдання для успішної реалізації полікультурної освіти і формування полікультурної особистості в контексті глобальної освіти.

Завдання 1. Необхідно формувати у студентів уявлення про культуру як про соціальну конструкту. Культура здатна змінюватися з часом і в результаті взаємодії з іншими культурами.

Завдання 2. Формувати уявлення про різноманітність сучасних полікультурних співтовариств країн, мови яких вивчаються, і рідної країни, формувати розуміння природи і сенсу національно-культурних традицій, ритуалів, умовностей і цінностей представників культур різних країн і рідної країни.

Завдання 3. Формувати уявлення про схожість і відмінності між представниками різних етнічних груп у рамках регіону проживання. У ході навчально-виховного процесу використовувати індивідуальний досвід міжкультурної комунікації кожного представника етносу. Навчати розуміти те, як представники різних культурних груп у країні й у світі однаково і по-різному підходять до розв'язання глобальних загальнолюдських проблем.

Завдання 4. Формувати толерантність і здатність позитивно взаємодіяти з представниками інших культур, бути готовими до діалогу культур.

Діалог культур має бути повноцінним і рівноправним, тобто, на думку О. Грибовської, побудованим на взаємоповазі культур, які беруть участь у контакті, в якому має місце обмін сенсами і рівнозначна репрезентативність культур з метою їх взаємозбагачення, взаєморозвитку і самооновлення» [1]. Ні в якому разі в ході діалогу не можна допускати утилітарного ставлення однієї культури до іншої, коли одна з культур нав'язує свою систему цінностей іншій.

Завдання 5. Культурне самовизначення особистості засобами рідних мов, які вивчаються, тобто усвідомлення себе як полікультурного суб'єкта з одночасно багатогруповою приналежністю (етнічною, соціальною, професійною, мовною, територіальною), усвідомлення свого місця, ролі і значення в глобальних загальнолюдських процесах.

Виходячи із зазначених вище завдань, можна дати дефініцію полікультурній освіті як процесу опанування знань про культурну різноманітність і про взаємини між культурами у сучасному полікультурному світі, а також формування активної життєвої позиції і умінь взаємодіяти з представниками різних країн і культур згідно з принципом рівноправного діалогу культур, виховання толерантності й умінь гідно представляти свою країну у світовій спільноті.

Отже, початок ХХІ століття – це час глобальних змін в усіх галузях життя, які не могли не торкнутися також і освіти. У контексті всесвітньої глобалізації та впровадження Болонського процесу невід'ємною складовою професійної майстерності сучасного інженера стає полікультурна компетентність. Тому особливе місце в глобальній освіті посідає полікультурна освіта, яка здійснюється переважно за рахунок предметів гуманітарного і соціального циклів, особливо це стосується курсу іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Грибовская О.В. Роль и место поликультурного образования в глобальном образовании 21 века / О.В. Грибовская // <http://www.petrovavl.kz/skoipkppk/page5/english/13.shtml>.
2. Социология: Энциклопедия / Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. – Минск: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
3. Осипова Н.В. Глобальное образование и иностранный язык как учебный предмет / Н.В. Осипова // Иностранные языки в школе. – 2007. – №2. – С. 23-27.
4. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2001. – №3. – С. 22-29.
5. Сысоев П.В. Языковое поликультурное образование в ХХІ веке / П.В. Сысоев // <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000349304/06/image/06-096.pdf>.
6. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики / А.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1999. – 287 с.

The concept of multicultural education is studied in the article. Its essence is specified. The ways of multicultural education introduction are ascertained, especially the influence of the course of a foreign language on the technical university students' multicultural education.

Key words: multicultural education, dialogue of cultures, planet-wide thinking.